

AVUSTURYALI DİPLOMAT SIGISMUND VON HERBERSTEIN VE
BUDA'DA OSMANLI ELÇİLİĞİNE DAİR ANILARI (1541)
AUSTRIAN DIPLOMAT SIGISMUND VON HERBERSTEIN AND HIS
MEMORIES OF THE OTTOMAN EMBASSY IN BUDA (1541)

ZEYNEP İNAN ALİYAZICIOĞLU

Dr.

zeynepinanalizicioglu@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-6993-5512>

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi - Journal of Turkish Researches Institute
TAED-66, Eylül - September 2019 Erzurum
ISSN-1300-9052

Makale Türü-Article Types : Araştırma Makalesi-Research Article

Çeliş Tarihi-Received Date : 13.05.2019

Kabul Tarihi-Accepted Date : 05.07.2019

Sayfa-Pages : 611-631

 <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat4211>

www.turkiyatjournal.com

<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

This article was checked by

 iThenticate®

AVUSTURYALI DİPLOMAT SIGISMUND VON HERBERSTEIN VE
BUDA'DA OSMANLI ELÇİLİĞİNE DAİR ANILARI (1541)
AUSTRIAN DIPLOMAT SIGISMUND VON HERBERSTEIN AND HIS
MEMORIES OF THE OTTOMAN EMBASSY IN BUDA (1541)

ZEYNEP İNAN ALİYAZICIOĞLU

Öz

1486'da doğan Sigismund von Herberstein Viyana'da hümanist bir eğitim almıştır. Üniversite eğitiminden sonra Habsburg ordusunda bir süre hizmet etmiş, sonrasında Avusturya sarayında memur olarak göreve başlamıştır. Başta Slavca olmak üzere bildiği yabancı diller sayesinde kısa sürede yükselerek önemli diplomatik görevler üstlenmiştir. Kayser I. Maximilian, V. Karl ve I. Ferdinand'ın görevlendirmesiyle Avrupa'nın pek çok merkezine, Rusya'ya hatta Osmanlı sultanının huzuruna elçi olarak gitmiştir. Macaristan'da Osmanlı hâkimiyetinin tesisi üzerine Osmanlılar ile ateşkes yapılması için I. Ferdinand tarafından 1541'de Kont Salm ile birlikte Buda'ya gönderilmiştir. Osmanlı sefaretiyle Hıristiyan dünyası dışına ilk kez çıkan Herberstein gittiği Osmanlı karargâhında yaşadığı tecrübeleri otobiyografisinde kaleme almıştır. Diplomat olması yanında Rusya üzerine yazdığı eser ve otobiyografisi yoğun yaşantısının birer izdüşümüdür. Bu iki eser dönemin diplomatik, siyasi, kültürel, sosyal hayatına dair araştırmacılara önemli bilgiler sunmaktadır. Otobiyografisinde, Osmanlı karargâhına ilk girişi, vezirlerle ve paşalarla görüşmesi, sultanın huzuruna çıkışı, sultan tarafından kendilerine verilen hediyeler, Osmanlı ordusunun gücü, Osmanlıların yemek alışkanlıkları gibi konuları detaylı bir şekilde kaydetmiştir.

Anahtar Kelimeler: Herberstein, Kanuni Sultan Süleyman, I. Ferdinand, Rüstem Paşa, Buda

Abstract

Sigismund von Herberstein, who was born in 1486, received a humanist education in Vienna. After graduation, he served in the Habsburg army for a while, and then began his career as a civil servant at the Austrian court. Thanks to the foreign languages he knows, especially in Slavic, he quickly promoted important diplomatic missions. He went to many centers of Europe, Russia; even appear of the Ottoman sultan in consequence of commissioned by Kayser Maximilian I, Karl V and Ferdinand I. Upon the establishment of Ottoman rule in Hungary, he was sent to Buda together with Count Salm in 1541 by Ferdinand I for a cease-fire with the Ottomans. Herberstein, who went out of the Christian world for the first time with the Ottoman expedition, wrote his experiences in the Ottoman headquarters in his work. In addition to being a diplomat, his autobiography and works on Russia are projections of his intense life. These two works provide important information about the diplomatic, political, cultural and social life of the period. In his autobiography, the author recorded in detail the subjects such as his first entrance to the Ottoman headquarters, his meeting with the viziers and the pashas, his audience, the gifts given to them by the sultan, the power of the Ottoman army, and the Ottoman cooking habits.

Key Words: Herberstein, Suleiman the Magnificent, Ferdinand I, Rüstem Pasha, Buda

Giriş

16. yüzyılın başında Viyana sarayında küçük bir memuriyetle göreve başlayan Sigismund von Herberstein, 1515 ve 1553 yılları arasında Habsburglar adına altmış dokuz diplomatik görev ifa etmiştir. Diplomatik misyonla Avrupa'nın pek çok merkezine, Rusya'ya ve 1541'de Osmanlı toprakları içindeki Buda'ya gitmiştir. Bu sayı o dönemin şartları göz önünde bulundurulduğunda oldukça etkileyicidir. Herberstein literatüre her ne kadar yapmış olduğu elçilik seyahatleri ve Rusya üzerine yazmış olduğu eserle geçmişe de kendisi Aşağı Avusturya loncasının önemli bir memuruydu. Herberstein Avusturya tahtının üç önemli yöneticisi, Kayser I. Maximilian, V. Karl ve I. Ferdinand'a hizmet etmiştir. Özellikle I. Ferdinand döneminde Avusturya yönetiminin önemli komisyonlarında görev almıştır.¹

Bu çalışmada Kayser I. Maximilian, V. Karl ve I. Ferdinand'ın hizmetinde diplomat olarak Habsburglara hizmet eden Sigismund von Herberstein'in yaşamı ve Osmanlı elçiliğine dair anıları ele alınmıştır. Hayatı hakkında bilgi verilirken özellikle kariyerine damga vuran Rusya sefaretları ve bu ziyaretlerindeki tecrübeleriyle kaleme aldığı eserine ağırlık verilmiştir. Osmanlı karargâhına gidişini ve orada yaşadıklarını anlatmaya geçmeden önce konunun daha iyi anlaşılması için kısaca Macaristan üzerinde Osmanlı-Habsburg mücadelesi bir başlık altına ele alınmıştır. Herberstein'in Osmanlı karargâhına gidişi, paşalarla görüşmesi ve Sultan Süleyman'ın huzuruna çıkışı gibi bilgilere Herberstein'in otobiyografisinden ulaşılmıştır.

Sigismund von Herberstein'in Hayatı ve Diplomatik Kariyeri

Sigismund von Herberstein 23 Ağustos 1486'da Karste yakınlarında Vipava'da dünyaya gelmiştir. Babası Leonhart von Herberstein cesur bir savaşçı olarak literatüre geçmiştir. Annesi Barbara ise Luenz ve Lueg Kaleleri muhafızı Niclasens Luegner'in kızıdır. Yaşamının ilk döneminde çok zayıf ve hasta olduğu için ailesi onu tedavi görmesi amacıyla Loretto'ya, o dönemin önemli bir hastanesine göndermiştir. Sağlığı düzeldikten sonra memleketine geri dönmüştür. Yeniçağın başlarında Herberstein'in doğduğu şehir Vipava'da yaygın olarak Almanca ve Slavca konuşulmaktadır. O da bu vesileyle küçük yaşta Slav dilini öğrenmeye başlamıştır. O dönem Slav dilleri arasındaki farklılıklar bugünkü kadar fazla olmadığı için Herberstein daha çocukluk ve gençlik yıllarında kısmen Rusça konuşabiliyor, anlayabiliyor ve hatta yazabiliyordu. Slavca ve Rusça'ya hâkim olması onun kariyerini büyük ölçüde şekillendirmiştir. Herberstein on üç yaşındayken 1497'de üniversiteye hazırlanmak amacıyla Viyana Devlet Okulu'na başlamıştır. Orada G. Ratzenperger'in danışmanlığında eğitim almış ve 1499'da hukuk okumak için üniversiteye kayıt yaptırmıştır. Aynı yıl annesini kaybetmiştir. 1502'de üniversiteden mezun olduktan sonra 1504'e kadar iki yıl boyunca özel dersler vermiştir.²

¹ Walter Leitsch, "Sigismund von Herberstein bei Süleymān dem Prächtigen", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, 82 (1992), s. 269, 270.

² Friedrich Adelung, *Sigmund Freiherr von Herberstein mit besonderer Ruecksicht auf seine Reisen in Russland*, St. Petersburg 1818, s. 3, 4, 10; Krones, *Sigmund von Herberstein*, s. 7, 9; Ludwig Geiger, "Herberstein, Sigmund Freiherr von", *Allgemeine Deutsche Biographie*, 12 (1880), s. 35; Dorothea Bergstraesser, "Herberstein, Sigmund Freiherr von", *Neue Deutsche Biographie*, 8 (1969), s. 579; Walter Leitsch, "Sigismund von Herberstein, sein Buch über den Moskauer Staat und seine Beziehung zu Polen", *Studia Podlaskie* 4 (1993), s. 6.

Herberstein 1506'da yirmili yaşlarındayken Viyana'dan ayrılarak memleketi Vipava'ya dönmüştür. 1506 yılında babasının telkinleriyle Kayser I. Maximilian'ın hizmetine girmiş ve iki yıl boyunca sarayda memur olarak çalışmıştır. Bu sırada yaşanan tarihi olaylar onu Habsburg ordusuna katılmaya zorlamıştır. İtalya Savaşları (1494-1516)'nda Habsburg ordusunda hizmet vermiştir.³ 1511'de babasının ölmesi üzerine yirmi beş yaşındayken savaş meydanından ayrılarak memleketine dönmüştür. İki yıl boyunca ailesinin işleriyle meşgul olmuştur. 1513'te tekrar imparatorluk sarayına giderek kayserin hizmetine girmiştir. Bu sırada İtalya'ya karşı yapılan savaş devam etmektedir. Herberstein yeniden orduya girmiş ve Habsburgların İtalya'da kazandığı küçük başarılarla kendini göstermiştir. Ordudaki hizmetlerinin karşılığı olarak Innsbruck takdimnamesiyle ödüllendirilmiştir. 1515'te savaş bitmeden bir yıl önce ordudan ayrılmıştır.⁴

1515'te ordudan ayrılan Herberstein memuriyete geri dönmüş ve ilk diplomatik görevini o yıl düzenlenen Viyana Kongresi'nde almıştır. Birinci Viyana Kongresi olarak literatüre geçen 1515 Viyana Kongresi, Kutsal Roma imparatoru I. Maximilian ve Polonya, Macaristan-Bohemya kralları ve dönemin önde gelen prenslerinin bir araya gelmesiyle yapılmıştır. Kongrede, Habsburg ve Yagelon Hanedanı arasındaki karşılıklı evlilik akitleri resmileştirilmiş ve Macaristan-Bohemya, Polonya ve Habsburg-Avusturya şeklinde bir savunma ittifakı kurulmuştur. Herberstein'in görevi ise imparatorluk belgelerini Salzburg ve Bavyera makamlarına ivedilikle ulaştırmak olmuştur.⁵ Bu, küçük bir görevdir ama aynı zamanda ilerideki diplomat kariyerinin başlangıcıdır.

1515'in sonlarında kayserin ikamet ettiği Innsbruck'a dönen Herberstein ilk diplomatik görevini hakkıyla yerine getirdiği için iyi karşılanmıştır. I. Maximilian tarafından 1516'nın başlarında yeni bir görevle Danimarka kralı II. Christian'a gönderilmiştir. Herberstein'in bu vazifesi oldukça çetrefillidir. Danimarka kralı II. Christian iki yıl önce İspanya kralı Philip'in kızı Isabella ile evlenmiştir. Isabelle aynı zamanda I. Maximilian'ın torunudur. II. Christian yaşadığı dönemde *zorba* olarak tanımlanıyor, eşi Isabelle ile de ciddi sorunlar yaşıyordu. Eşiyle sıkıntı yaşayan Isabelle çareyi dedesi Maximilian'dan yardım istemekte bulmuştur. Maximilian da Herberstein'i II. Christian'a elçi olarak göndererek sorunu çözmesini istemiştir. Herberstein uygun bir dille kendisi hakkındaki şikâyetleri dile getirmesine karşın Danimarka kralı onu, birtakım sözlerle başından savmaya çalışmıştır. Herberstein uzun süren görüşmelerinde kraldan teminat istemiştir ve yazılı bir belge talep etmiştir. Sonunda Danimarka kralından kısa ve anlamsız bir mektup alarak 10 Nisan 1516'da Viyana'ya dönmüştür.⁶

Herberstein 1517'nin başında kariyerinin en önemli elçiliklerinden birini gerçekleştirmek amacıyla Polonya ve Rusya'ya doğru yola çıkmıştır. Bu elçiliğin iki amacı vardır. İlki 1515'de Birinci Viyana Kongresi'nde Habsburglar ile Polonya arasında kurulan ittifakı pekiştirmek için Polonya kralı I. Zygmunt'un Maximilian'ın torunu prenses Bona von Mailand ile evlenmesidir. Birinci amaç gerçekleşmiştir. İkincisi ise müttefik olduğu Polonya ile Rusya arasındaki savaşa son verilip sınırdaki barışın sağlanmasıdır. Ancak

³ Krones, *Sigmund von Herberstein*, s. 9.

⁴ Krones, *Sigmund von Herberstein*, s. 12, 13; Adelong, *Siegmund Freiherr von Herberstein*, s. 23.

⁵ Krones, *Sigmund von Herberstein*, s. 13, 14.

⁶ Bknz. R. H. Major, *Notes upon Russia: Being a Translation of the earliest Account of that Country*, Volume I, London 1851, s. xcvi-c; Adelong, *Siegmund Freiherr von Herberstein*, s. 31-36; Krones, *Sigmund von Herberstein*, s. 14, 15.

Herberstein planlanan ateşkesi sağlayamamıştır, yani ikinci amaç gerçekleşmemiştir. Aslında bu amaçların arka planında I. Maximilian'ın bazı korkuları vardır. Polonya'nın Macaristan tahtı üzerinde nüfuzunun güçlenmesi I. Maximilian'ı ciddi şekilde rahatsız etmektedir. 1512'de Polonya kralı I. Zygmunt, Macaristan Kontu Stephan Zapolyo'nun kızı Barbara ile evlenmiştir. Barbara aynı zamanda güçlü Yanoş Zapolya'nın da kız kardeşidir. Bu evliliğin sonucunda Polonya kralı, Macaristan topraklarındaki bazı şehirler üzerinde hak iddia etmektedir. I. Maximilian bu nedenle Rusya ile ittifak kurarak Polonya kralı I. Zygmunt'un gücünü zayıflatmak ve onun Macaristan üzerindeki ilgisini dağıtmak istemiştir. I. Zygmunt da Rusya-Habsburg ittifakının Polonya'yı tehdit edeceğinin farkında olduğu için ilk eşinin ölümünün ardından gelen evlilik teklifini ve Habsburg hanedanlığı ile akrabalığı kabul etmiştir.⁷

Avusturya'dan Rusya'ya seyahat etmek dönemin şartları göz önüne alındığında kolay bir şey değildir. Öncelikle mesafe çok uzundur ve yol boyunca geçilmesi gereken nehirler, dağlar ve vadiler oldukça tehlikelidir. Yine Rusya Avrupa'ya göre çok daha soğuktur. Fiziksel zorlukların dışında farazi sıkıntılar da mevcuttur. O dönemde Avrupa'da Rusya ve Rus halkı hakkında çok fazla bilgi yoktu. Rusya'da yaşayan halkların tehlikeli ve barbar oldukları düşünülmekteydi. Tüm bu zorlukları bilmesine rağmen Herberstein on beş kişilik ekibiyle Aralık ayının son günlerinde yola çıkmıştır. 1517'nin Şubat'ında Krakau ve Grodno üzerinden Wilna'ya varmıştır. Kış aylarını Wilna'da geçiren Polonya kralı I. Zygmunt ile görüşükten sonra seyahatine devam etmiş, 4 Nisan'da Novgorod'a, Twer ve Klein üzerinden ilerleyerek 18 Nisan'da Moskova'ya varmıştır. Bu seyahat tam on beş hafta sürmüştür. 21 Nisan'da büyük Rus prensi tarafından kabul edilmiştir. Herberstein, yedi ay Moskova'da kalmasına rağmen Polonya ve Rusya arasında bir uzlaşma sağlayamamıştır. Bunun üzerine Rus elçilerle birlikte Kasım ayında yola çıkarak Moshaisk, Wiasma, Smolensk, Orscha, Borisow ve Wilna üzerinden Viyana'ya geri dönmüştür. Herberstein 22 Mart 1518'de Innsbruck'a kayserin yanına gitmiş ve ona diplomatik görüşmeler ve Rus kültürü, gelenek görenekleri hakkında bilgi vermiştir. Bu bilgiler Maximilian'ın dikkatini çekmiş hatta Rus kültürü hakkında duydukları çok hoşuna gitmiştir. Herberstein, bir süre Innsbruck'ta kaldıktan sonra Viyana'ya dönmüştür. Maximilian 1522'de ikinci bir defa Polonya ve Rusya arasında ateşkes yapılması amacıyla Rusya'ya Francesco da Collo'yu göndermiştir. Da Collo iki ülke arasında beş yıllık bir ateşkes imzalanmasını sağlamıştır. 1526'da Herberstein ikinci kez Moskova'ya giderek bu ateşkesi uzatmıştır.⁸

Birinci Moskova elçiliğinden sonra I. Maximilian, Herberstein'ı o dönem Erdel voyvodası olan Yanoş Zapolya'nın naipliğini üstlendiğini bildirmesi için Macaristan'a göndermiştir. Aynı zamanda Polonya ve papalık da genç yöneticiye rehberlik yapmak istemiştir.⁹ 12 Ocak 1519'da kral I. Maximilian ölmüş yerine V. Karl'ın geçmesi kararlaştırılmıştır. Herberstein, İtalya üzerinden Barselona'ya giderek yeni kral V. Karl'ı

⁷ Major, *Notes upon Russia*, s. c-cxv; Adelung, *Siegmund Freiherr von Herberstein*, s. 39, 40; Marshall T. Poe, "A People Born to Slavery": *Russia in early Modern European Ethnography 1476-1478*, London 2000, s. 119, 121.

⁸ Major, *Notes upon Russia*, s. c-cxv; Adelung, *Siegmund Freiherr von Herberstein*, s. 103-108; Barbara Denicolò, "Auftrag und Erkundung: Sigmund von Herberstein", *historia.scribere* 2 (2010), s. 297; Poe, "A People Born to Slavery", s. 120.

⁹ Major, *Notes upon Russia*, s. cxv; Adelung, *Siegmund Freiherr von Herberstein*, s. 108.

güney Fransa üzerinden Villach'a getirmiştir. 6 Ocak 1520'de Aix-la-Chapelle'de V. Karl imparatorluk tacını giymiştir. 1521'de Worms Dieti'nde yeni imparator olması kutlanırken Herberstein da Maximilian'dan kalan bazı görevlerini yerine getirmiştir. Bu sırada toplantıya katılan Martin Luther ile tanışma fırsatı da bulmuştur. 1521 ve 1525 yılları arasında çeşitli sebeplerle Avrupa içinde diplomatik seyahatler yapan Herberstein 1523 yılında Helena von Saurau ile evlenmiştir. Herberstein'in hiç çocuğu olmamıştır.¹⁰

Herberstein'in Polonya ve Rusya'ya ikinci seyahatini 1526 yılında gerçekleştirmiştir. Vasili İvanoviç (III. Vasili 1505-1533), V. Karl'ın Roma Cermen imparatoru seçilmesi üzerine onu tebrik etmek ve iki ülke arasındaki iyi ilişkilerin devam etmesi için bir elçilik heyetini İspanya'ya göndermiştir. Ayrıca Maximilian zamanında Polonya ile yapılan ateşkesin yenilenmesini istemiştir. Polonya-Rusya ateşkesinin yenilenmesi için V. Karl ve kardeşi arşidük Ferdinand elçi olarak Herberstein'ı Moskova'ya göndermeye karar vermişlerdir. Ancak Ferdinand Herberstein'dan diplomatik görevi dışında Rusların dinleri hakkında bilgi ve belge toplamasını da istemiştir. İkinci Moskova elçiliğinde Avusturyalı diplomat sadece Rusların dinleri hakkında değil aynı zamanda Rusya'nın tarihi, kanunları, ordusu, ticari hayatı, sosyal yaşantısı, oyunları ve benzeri konular hakkında bilgi toplamıştır. Moskova'nın dışında Tatarlar, Litvanya, İskandinavya ve Livonya hakkında da bilgi toplamıştır.¹¹ İkinci Rusya seyahatinden Herberstein geri dönüş hazırlıkları yaparken Buda'nın Osmanlılar tarafından fethi haberini almıştır. Moskova'dan ayrıldıktan sonra Avusturyalı diplomat 12 Ocak 1527'de Krakow'a varmış ve orada Polonya kralıyla bir görüşme daha gerçekleştirmiştir. Krakow'dan sonra elçilik heyeti Prag'a yönelmiştir. Çünkü Louis'in ölmesi üzerine Bohemya krallığının yönetimine arşidük Ferdinand seçilmiş ve taç giyme töreni de Prag'da yapılmıştır. Orada Ferdinand ile görüşen Herberstein Polonya ve Rusya ile ilgili görüşmeleri kendisine aktarmıştır. Bu seyahatinden çok yorgun ve hasta dönen Herberstein memleketine gitmesine ve bir süre istirahat etmesine izin verilmiştir. Prag'dan Viyana'ya giden diplomat dört hafta hasta yatmıştır.¹²

Herberstein 1527'den 1533'e kadar Ferdinand tarafından pek çok kez Polonya ve Macaristan sarayına gönderilmiştir. 1533'ten 1541'e kadar Bohemya'ya, Macaristan'a, Polonya'ya ve pek çok Alman şehrine diplomatik seyahatler gerçekleştirmiştir. Bu görevlerinin içinde 1541'de gittiği Osmanlı karargâhı ise farklı bir önem taşımaktadır. Herberstein'in Osmanlı karargâhına gidişini ve o dönem olayları ilerleyen sayfalarda detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Herberstein, 1516'dan 1553'e kadar otuz yedi yıl boyunca Kuzey ve Doğu Denizinden (Baltık) Akdeniz'e, Rusya'nın steplerinden İspanya yarımadasına kadar Avrupa'nın pek çok yerine diplomatik görevle gitmiştir. Tüm bu görevlerinde gösterdiği başarılarından dolayı kendisine *baron (freiherr)* unvanı verilmiştir. Yaşamının son döneminde edebi faaliyetlere ağırlık veren Herberstein 28 Mart 1566'da Viyana'da ölmüştür.¹³

¹⁰ Major, *Notes upon Russia*, s. cxv-cxvii; Geiger, "Herberstein, Sigmund Freiherr von", s. 36.

¹¹ Walter Leitsch, "Das erste Rußlandbuch im Westen-Sigismund Freiherr von Herberstein", *Russen und Rußland aus deutscher Sicht 9.-17. Jahrhundert*, Ed. M. Keller ve diğ., München 1985, s. 118; Adelung, *Siegmund Freiherr von Herberstein*, s. 147, 150; Major, *Notes upon Russia*, s. cxviii, cxix.

¹² Major, *Notes upon Russia*, s. cxxx, cxxxii,

¹³ Major, *Notes upon Russia*, s. cxxxiv-cxxxvi; Krones, *Sigmund von Herberstein*, s. 15.

Ölümünden sonra Herberstein'in ismi *Rerum Moscoviticarum commentarii* (Moskovalılar Üzerine Notlar) başlıklı eseri vasıtasıyla hiçbir zaman unutulmamıştır. Uzun yıllar okunan eser Avrupa'da erken dönem Rus algısının oluşmasında büyük rol oynamıştır.¹⁴ Eserin Türk tarihi açısından önemi ise Karadeniz'in kuzeyindeki Müslüman Tatarlara dair detaylı bilgi vermesidir.¹⁵

1515 ile 1553 yılları arasında Herberstein kendisine verilen altmış dokuz diplomatik görevi yerine getirmiştir. Bu görevler için Avrupa'nın pek çok ülke ve şehrini ziyaret etmiştir. İki kez Rusya'ya giden müellif Rusya deneyimlerini daha önce belirttiğimiz eserde detaylı şekilde kaleme almıştır. Moskova üzerine yazdığı eseri yayımlamadan önce tüm seyahatlerinden kısaca bahsettiği bir otobiyografi¹⁶ kaleme almıştır.¹⁷ 1551 yılında yazılan eser *Mein Sigmunden Freyherrn zu Herberstain, Neyperg und Guttenhag, Raitung*

¹⁴ Herberstein yapmış olduğu diplomatik temaslarını her zaman notlar tutarak kayıt altına almıştır. Hatta araştırmacılar onun diplomat olarak yetkinliğini her şeyi kayıt altında almasıyla ilişkilendirmişlerdir. 1517 ve 1527 yıllarında gittiği Rusya'da tutmuş olduğu notlar da işte bu eserin nüvesini oluşturmaktadır. Aynı zamanda birinci Rusya seyahatinden sonra I. Maximilian'a, ikinci Rusya seyahatinden sonra arşidük Ferdinand'a seyahatının gözlemlerini anlattığı saatler süren sözlü raporlar sunduğu bilinmektedir. Müellif muhtemelen bu sözlü sunumları kâğıda da aktarmıştır. Herberstein diplomatik görevlerinden fırsat buldukça seyahat notlarını ve sunduğu raporları derleyerek *Moskovalılar Üzerine Notlar* eserini Latince olarak yazmaya başlamıştır. Eser Moskova'nın etnografyasına ilişkin detaylı şekilde yazılmış ilk çalışmadır. Herberstein, kendisinden önce Moskova hakkında yazılan eserlerden çok daha doğru ve detaylı bilgiler vermektedir. Eserini yazarken çeşitli kaynaklar da kullanmıştır. Maciej z Miechowa, Paolo Giovio, Alberto Campensé, Johann Fabri, Anton Weid, Olaus Magnus ve Sebastian Münster'i dikkatlice okumuş, onların verdiği bilgilere şüpheyle yaklaşarak kendi eserini kaleme almıştır. Eserde ele aldığı konular ise şöyledir: Moskova üzerine mevcut literatür, Rus dili, Rusya'nın ismi ve sınırları, Rusya'nın antik dönem tarihi, büyük prensin (III. Vasili) yönetim biçimi, unvanları ve taç giyme törenleri, Polonya-Litvanya ve imparatorluk ile Moskova'nın ilişkilerinin tarihi, Rusya'da dini hayat, günlük hayat (kadınlar, köleler, köylüler), büyük prensin ordusu, adalet sistemi, üst sınıf ve sıradan insanların durumu, Rusya'nın ekonomisi ve coğrafyası, Rusya'nın güney ve doğu sınırındaki Tatarların durum, uçsuz bucaksız kuzey bölgeleri, Rus sarayının elçilere davranışları ve son olarak Herberstein kendi elçiliği. Konu başlıklarından anlaşıldığı üzere Herberstein eserde sadece Rusya'nın coğrafi özelliklerini ele almamıştır. Ayrıca Rusya'nın politik kültürel hayatı hakkında da bilgiler vermiştir. Herberstein'in Rus algısının merkezinde büyük prensin gücünün baskınlığı ve halkının kendisine bağlılığı vardır. O da kendisinden önceki Campensé ve Fabri gibi Moskova monarşisinin despotik bir yönetim anlayışına sahip olduğunu eserinde vurgulamıştır.¹⁴ Herberstein Polonya'yı Rusya'dan çok daha iyi bilmesine ve Moskova'ya iki kez Polonya'ya beş kez diplomat olarak gitmesine rağmen Polonya üzerine bir eser yazma gereği duymamıştır. Çünkü Polonya Katolik Latin Avrupa'nın bir parçasıdır. Ona göre Rusya yeterince bilinmiyordu ve merak ediliyordu. Bu nedenle Rusya üzerine bir eser yazılmalıydı. Herberstein doğduğu yerde öncelikle yerel Slav dilini sonrasında Rusça ve Lehçe öğrenmiştir. Viyana'da iyi bir Rönesans eğitiminden geçince Latince ve İtalyanca da hâkim olmuştur. Bu dillerin dışında Fransızca ve İspanyolca bilmektedir. Yazınsal faaliyetlerini genel olarak Almanca üzerinden yürütmüş olsa da *Moskovalılar Üzerine Notlar*'i ilk olarak 1549'da Viyana'da Latince yayımlamıştır. Eseri, 1557'de kendisi Almancaya (*Moscovia der Hauptstat in Reissen*) tercüme etmiştir. Daha sonra eser İtalyanca ve farklı Alman diyalektlerinde yayımlanmıştır. Eser büyük ilgi görerek 16. yüzyıl boyunca on kez Latince yedi kez de Almanca basılmıştır. Leitsch, "Sigismund von Herberstein, sein Buch über den Moskauer Staat und seine Beziehung zu Polen", s. 7, 15, 118 vd.; Irena Grudzinska Gross, "The Tangled Tradition: Custine, Herberstein, Karamzin, and the Critique of Russia", *Slavic Review*, 50/4 (1991), s. 990; Geiger, "Herberstein, Sigmund Freiherr von", s. 38; Bergstraesser, "Herberstein, Sigmund Freiherr von", s. 579.

¹⁵ Bknz. Dinçer Koç, "Avusturyalı Diplomat Sigismund von Herberstein'in Müslüman Tatar Türklerine Dair Bazı Tespitleri", *Geçmişten Günümüze Seyahatler ve Seyahatnameler*, ed. M. Ali Beyhan, İstanbul 2013, Kitabevi, s. 49 vd.

¹⁶ El yazması otobiyografinin orijinal nüshası için bk.

<http://www.archivinformationssystem.at/detail.aspx?ID=11991> (08.02.2019).

¹⁷ Leitsch, "Sigismund von Herberstein bei Süleyman dem Prächtigen", s. 270.

und Antzaigen meines Lebens und Wesens wie hernach volgt başlığını taşımaktadır. Bu otobiyografi Martin Georg Kovachich tarafından 1805 yılında yayımlanmıştır. Herberstein'in otobiyografisi ikinci kez Theodor George von Karavajan tarafından *Selbst-Biographie Siegmunds Freiherrn von Herberstein 1486-1553* başlığıyla tıpkıbasım olarak 1855'te yayımlanmıştır. Bu çalışmada Herberstein'in otobiyografisinin Karavajan baskısı kullanılmıştır. Otobiyografisinde müellif Osmanlı karargâhına gidişi, orada yaşadığı tecrübeleri, Sultan Süleyman ve paşalarla görüşmesini, Osmanlı'da elçi kabul etme adetleri gibi pek çok konuya yer vermiştir. Aslında otobiyografinin bu kısmı yani Osmanlı elçiliği bölümü Buda'dan Viyana'ya döndükten sonra 11 Ekim 1541'de Kont Salm ile birlikte Ferdinand'a sundukları raporun biraz daha genişletilmiş şeklidir.¹⁸

Herberstein'in Osmanlı Karargâhına Gidişinin Tarihi Arka Planı

Avusturyalı diplomat Herberstein'i Osmanlı karargâhına sürükleyen olaylar silsilesi Kanuni Sultan Süleyman'ın Macaristan politikasıyla başlamıştır. 1526'da Mohaç Meydan Savaşı ile Osmanlı Devleti, Macaristan'da büyük bir zafer kazanmış, Avrupalı liderler bir kez daha Sultan Süleyman'ın gücüne şahit olmuşlardır. Bu zaferden sonra Sultan Süleyman Habsburglar ile Osmanlı Devleti arasındaki Macaristan topraklarını kendisine bağlı tampon bir bölge haline getirmiştir. Çünkü o zamanlar, Osmanlı sultanı bu bölgeye doğrudan hâkim olmanın getireceği sıkıntıları çok iyi tahmin etmektedir. Zaten Mohaç zaferiyle sultan, Macaristan'daki istikrarı bozmuştu. Erdel voyvodası Yanoş Zapolya bir kısım Macar beyi tarafından 15 Kasım 1526'da kral seçilmişti. Zapolya, Osmanlı ile ittifak halindeydi. Diğer taraftan Zapolya ve etrafındakilere muhalif olan başka bir grup büyüyen Osmanlı tehdidine karşı Habsburg arşidükü Ferdinand'ı Macarların kralı seçmişti. Böylece Macaristan'da Yanoş Zapolya ve I. Ferdinand'ın başını çektiği iki muhalif grup oluşmuştu. Mohaç zaferinden 1541'de Budin'in Osmanlılar tarafından fethine kadar Zapolya ve Ferdinand arasında ciddi mücadeleler olmuştu. Askeri ve diplomatik mücadelelerde Osmanlı sultanı daima Zapolya'ya destek olmuştu.¹⁹

1540 yılına gelindiğinde Zapolya'nın ölümü üzerine oğlu ile Ferdinand arasında Macaristan üzerinde yeni bir mücadele başlamıştı. Bu mücadelenin gerekçesi ise 24 Şubat 1538'de Yanoş Zapolya ile Ferdinand arasında yapılan bir antlaşmaydı. Zapolya'yı Ferdinand ile anlaşmaya sürükleyen olay ise 1534'te Alvise Gritti'nin öldürülmesi olmuştu. Bu olaydan sonra Zapolya, Sultan Süleyman'ın kendisinden intikam almasından korktuğu için Habsburglara yakınlaşmıştı. 24 Şubat 1538'te Grosswardein/Oradea'da yapılan antlaşmaya göre V. Karl ve Ferdinand, Zapolya'yı kardeşleri kabul ederek onu Macaristan, Arnavutluk ve Dalmaçya'nın kralı unvanıyla tanıyacaktı. Bu girişimle Macaristan sınırındaki Belgrad'ı Osmanlı Devleti'nden geri almayı amaçlamışlardı. Zapolya ise Karl ve Ferdinand'a karşı toplanan ittifakı feshedecekti. Bunun dışında Fransız kralı I. Franz'a bir elçi göndererek V. Karl ile arasındaki anlaşmazlığı çözecek ve Fransa'nın önderliğinde Sultan Süleyman'a karşı Hristiyan dünyasının harekete geçmesini sağlayacaktı. Zapolya ileride evlense ve çocuk sahibi olsa da onun ölümünden sonra tüm Macaristan Ferdinand'a ya da oğluna kalacaktı. Açıkçası bu antlaşmadan Sultan

¹⁸ Leitsch, "Sigismund von Herberstein bei Süleymân dem Prächtigen", s. 274.

¹⁹ Mustafa Işık, "Mohaç Savaşı ve Budin'de Osmanlı Hâkimiyetinin Tesisi Meselesi (1526-1541), *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5/22 (2012), s. 274 vd.

Süleyman'ın haberi yoktu. Zapolya 23 Şubat 1539'da Polonya kralı Sigismund'un kızı Isabella ile evlenmişti. Bu evlilik Ferdinand ile Zapolya arasındaki uçurumu daha da derinleştirmişti. 7 Temmuz 1540'da Zapolya'nın bir oğlu olmuş 22 Temmuz 1540'da ise oğlunun doğmasından sadece iki hafta sonra ölmüştü.²⁰

Ferdinand, Zapolya'nın evlenmesi üzerine 1539'un Eylül ayında Hieronymus Laski'yi kendisi ile Zapolya arasında yapılan gizli antlaşmayı Sultan Süleyman'a bildirmesi için İstanbul'a göndermiş ve Zapolya'nın ihanetinden dolayı sultanın ona artık yardım etmemesini istemişti. Elçi aynı zamanda Zapolya'nın verdiği vergiyi Ferdinand'ın vermesi kaydıyla Macar topraklarını Ferdinand'a bırakmasını talep etmişti. Sultan Süleyman bu gizli antlaşmayı öğrenince çok sinirlenmiş, Buda'ya bir elçi göndermişti. Zapolya kıymetli hediyeler ve İstanbul'a gönderdiği elçinin telkinleriyle Sultan Süleyman'ı sakinleştirmeyi başarmıştı. Ferdinand, elçisi Laski'nin ilk görüşmesinden sonuç alamayınca 1540 yılında yeni bir girişimde bulunmuştu. Elçisi vasıtasıyla Zapolya'ya ait toprakların Ferdinand'a bırakılması için saraya önemli hediyeler göndermiş ve sultana bir seferliğine 100.000 duka, bir yıllık vergi olarak da 30.000 duka ödeyebileceğini bildirmişti. Laski'ye; birinci vezir Lütfü Paşa'ya 6.000 duka, ikinci vezir Rüstem Paşa ve Yunus Beyin her birine 2.000 duka ikramda bulunmasını belirtmişti. Laski bu talimatı 8 Temmuz 1540'ta almıştı. Bu sırada Zapolya'nın ölüm haberi Avrupa'da duyulmuştu. Zapolya'nın ölümünü fırsat bilen Ferdinand'ın kardeşi V. Karl'da Avusturyalı elçi Andronicus Tranquillus'a "*koş, İstanbul'a uç ... Laski ile birlikte hareket et ve Lütfü Paşa, Rüstem Paşa ve Yunus Bey vasıtasıyla sultanla görüşme elde etmek için uğraşın ve tüm Macaristan'ı bizim için kazanın*" talimatını vermişti. Zapolya'nın ölüm haberi İstanbul'a 22 Temmuz 1540'ta ulaşmıştı. Bu haber üzerine Sultan Süleyman Buda'ya bir elçi gönderip Zapolya'nın gerçekten bir oğlunun olup olmadığını öğrenmesini istemişti. Elçi, çocuğun Zapolya ve Isabelle'nin oğlu olduğunu teyit edince Sultan Süleyman Macaristan topraklarının o çocuğun olduğunu ve hiç kimsenin oraya hâkim olmayacağını taahhüt etmişti.²¹

Sultan Süleyman'ın Ferdinand ile anlaşmaması ve Macar kralı olarak Zapolya'nın oğlunu tanınması üzerine Ferdinand ordusunu Macaristan'a göndermişti. Vişegrad, Waitzen (Vaç), Stuhlweissenburg (İstolni Belgrad)'u ve başka bölgeleri ele geçirmişti. Bunun üzerine Isabelle İstanbul'a Stephan Verböczi ve Johann Cerzeky'i elçi olarak göndermişti. Elçiler sultana pek çok pahalı hediye ve 30.000 duka haraç getirmişlerdi. Sultan Süleyman'dan Ferdinand'a karşı yardım istemişlerdir. Sultan, elçilerle Isabelle'ya mektup göndererek bundan sonra 50.000 duka vergi vereceklerini, Zapolya'ya ait toprakların oğluna kalacağını bildirmişti. Bu vesileyle tüm beylerbeyi ve sancakbeylerine Zapolya'nın varisine savaş açılmayacağı emrini vermişti. Sultan bu şekilde Macaristan'ı kendi mülkü olarak görmüştü. Bu nedenle iki elçiye altın dokumalı kaftan, bir kılıç ve altın saplı bir gürz hediye etmişti. Yeni doğan kralı da kendi vassalı olarak tanımıştı. Isabelle'nin talebi

²⁰ Wadah Noufal, *Kriege, Gesandtschaften, Machtpolitik: Die Beziehungen zwischen dem Heiligen Römische Reich Deutscher Nation und dem Osmanischen Reich von 1520 bis 1541*, Eberhard Karls Universität Tübingen (Basılmamış Doktora Tezi), 2013, s. 207, 208; Alfred Kohler, *Ferdinand I. 1503-1564 Fürst, König und Kaiser*, München 2003, S. 213.

²¹ Noufal, *Kriege, Gesandtschaften, Machtpolitik*, 208, 209.

üzerine 20 Haziran 1541'de Mehmet Paşa Budin'in yardımına yetişmişti. Sonrasında Sultan Süleyman İstanbul'dan ordusuyla Buda'ya hareket etmiş ve oraya vardığında 26 Ağustos 1541'de kuşatma kaldırılmıştı. Bu sırada Sultan Süleyman Avusturya elçisi Laski'yi de beraberinde Belgrad'a kadar getirmiş ve orada hapse attırmıştı.²²

Ağustos 1541'de Mohaç zaferinden on beş yıl sonra Sultan Süleyman Buda'yı da almıştı. Kuşatmanın kaldırılmasının ardından Zapolya'nın oğlu Sigismund'u huzuruna çağırtmıştı. Daha bir yaşındaki çocuğun yanında danışmanları ve bakıcıları vardı. Böyle önemli bir şehrin bir kadının velayetine bırakılmayacağını bildiği için Sultan Süleyman paşalarla müzakere ederek kral Sigismund'un büyüyene kadar Erdel'de bulunmasına, yeterince büyüdüğünde Budin'in kendisine geri verilmesi gerektiği kanaatine varmıştı. Isabelle ve danışmanlar Sultan Süleyman'ı bu karardan vazgeçirmek için uğraşmışlar da başarılı olamamışlardı. Budin beylerbeyliğinin başına Süleyman Paşa'nın atanması ve doğrudan Osmanlı'ya bağlanması kararlaştırılmıştı.²³

Zapolya'nın ölümünden sonra Ferdinand'ın umudu Osmanlılardan önce tüm Macaristan'ı kazanmaktı. Ancak bu hayalini gerçekleştiremedi. Sultan Süleyman'ın Buda'yı Ferdinand'ın kuşatmasından kurtarması, sıranın Viyana'ya geleceği endişesini doğurmuştu. Bu korku dolayısıyla Ferdinand Buda'ya derhal iki elçi göndermişti: Sigmund Freiherr von Herberstein ve Kont Niklaus von Salm. Elçilerin asıl amacı Osmanlı ile Avusturya arasında bir barış antlaşması imzalanmasıydı. Elçiler Buda'ya gittiklerinde Vezir Rüstem Paşa'ya Ferdinand'ın Zapolya ile yaptığı antlaşmaya binaen Macar topraklarına saldırdığını yoksa Sultan Süleyman'a savaş açmadığını belirtmişlerdi. Bununla birlikte 1538 antlaşmasına uygun olarak tüm Macaristan topraklarının Ferdinand'a verilmesi karşılığında sultana yıllık 100.000 duka vergi verileceğini bildirmişlerdi. Eğer Sultan Süleyman bu öneriyi kabul etmezse elçilerine, Ferdinand'ın Zapolya'nın ölümünden sonra ele geçirdiği yerleri geri vermeyi kabul edeceğini önermelerini söylemişti. Pahalı hediyeler ve güzel büyük bir saat ile elçiler Buda'ya gönderilmişti.²⁴

Herberstein'in Buda Misyonu ve Buradaki İzlenimleri

Herberstein'in Sultan Süleyman'ın karargahındaki görevi oldukça kısaydı hatta çok önemli dahi değildi. Ancak o, pek çok kral ve prensle görüşmesine rağmen zamanının en güçlü hükümdarının Kanuni Sultan Süleyman olduğunu çok iyi biliyordu. Yine bu görüşme onun Hıristiyan dünyası dışındaki bir hükümdarla ilk karşılaşmasıydı. Tüm bunlar Herberstein'in gözünde görevini daha anlamlı kılıyordu.²⁵ Herberstein'in otobiyografisinde Osmanlı betimlemeleri "Raiss zw dem Türckhen" (Türk hanlığına seyahat) başlığıyla başlamaktadır. Başlıktan hemen sonra yapacak olduğu seyahatle ilgili

²² Noufal, *Kriege, Gesandtschaften, Machtpolitik*, s. 209; Işık, Mustafa, "Mohaç Savaşı ve Budin'de Osmanlı Hakimiyetinin Tesisi Meselesi", s. 274-277; A. C. Schaendlinger, "Die Osmanisch-Habsburgische Diplomatie in der ersten Hälfte des 16. Jhdts.", *Osmanlı Araştırmaları IV*, İstanbul 1984, s. 186.

²³ Noufal, *Kriege, Gesandtschaften, Machtpolitik*, s. 212; Schaendlinger, "Die Osmanisch-Habsburgische Diplomatie", s. 187.

²⁴ Noufal, *Kriege, Gesandtschaften, Machtpolitik*, s. 213; Schaendlinger, "Die Osmanisch-Habsburgische Diplomatie", s. 188.

²⁵ Leitsch, "Sigismund von Herberstein bei Süleymān dem Prächtigen", s. 271, 272.

tedirginliğini Avusturyalı diplomat şu şekilde kaleme almıştır: “27 Ağustos 1541’de Neustadt’ta majesteleri kralla konuştuğumuz gibi Türkiye’ye gitme görevini üstlendim. Bu yolculuk bana nasıl da sıklık ve uçsuz bucaksız bir kaygı veriyor” dedikten sonra sağlığına ilişkin endişelerine ve ölüm tehlikesine rağmen bu “seyahati gerçekleştirerek efendime ve ülkeme karşı güvenirliliğimi göstermek istiyordum” demiştir.²⁶ Tarihçi Leitsch, Herberstein’in salgın hastalıktan ya da başka bir sebeple ölüm tehlikesinden korkmasını abartılı bulmuştur. Ona göre Osmanlı sefaretini onun hayatını tehlikeye atacak kadar korkutucu değildir.²⁷ Zaten herhangi bir şekilde hastalanmadan ve başına bir kaza gelmeden görevini tamamlayarak memleketine geri dönmüştür.

Kral Ferdinand, Herberstein’a Osmanlı karargahına birlikte gitmesi için iki isim önermiştir: Kont Salm ve Markus Beck von Leopoldsdorf. Çok fazla tecrübeye sahip olmayan Markus’u eleyen Herberstein Kont Salm ile birlikte elçilik görevini yerine getirmek istemiştir. Kral Ferdinand 30 Ağustos 1541’de Schottwien’den Herberstein’i yolcu etmiştir. 31 Ağustos’ta Viyana’ya, 2 Eylül’de Bratislava’ya varan Herberstein, 3 Eylül’de Kont Salm ile orada buluşmuş, 4 Eylül’de Komárno’ya 5 Eylül’de Estergon’a ulaşmışlardır. Orada, onlara Osmanlı tarafından hizmet edecek refakatçileri beklemişler ve refakatçilerin gelmesinden sonra, ertesi gün yola devam etmişlerdir. Kendi gemileriyle Vişegrad’a varınca orada küçük bir gemiyle Mahmut adındaki tercüman onları karşılamış ve onlarla ilgilenmiştir. Herberstein tercüman Mahmut’un Viyana doğumlu ve Jakobs von Pibrach adında bir bakkalın oğlu olduğu bilgisini kaydetmiştir.²⁸ Herberstein yolculuğun devamını ve vezir Rüstem Paşa ile ilk görüşmelerini şu şekilde aktarmaktadır:

“Aynı akşam geç bir vakitte çavuş paşa pek çok başka Türk’le birlikte bizi nehrin karşısına geçirdi. Birisi bize kampa gidebilmemiz için at getirdi ve böylece biz de oldukça iyi düzenlenmiş tabanı büyük bir halıyla kaplanmış çadırımıza vardık. Sadece bir ok menzili uzakta Rüstem Paşa’nın çadırı vardı ve de güzel bir boş alanla bizim çadırımızdan ayrılmıştı. Akşam yemeğini beraber geldiğimiz gemilerden tedarik etmek zorunda kaldık ve de Rüstem Paşa kampa varışımıza yetişemediği için özür diledi.²⁹ 7 Eylül’de Rüstem Paşa’nın yanına götürüldük. Paşa alçak bir sandalyede oturuyordu ve bizi görünce ayağa kalktı ve elini uzattı, sonra benzer iskemle ya da sandalyelere oturmamızı buyurdu. Otururken kulağımız ondaydı. Tercüman yanımıza diz çöktü ve onların geleneklerine uygun olarak ayaklarının üzerine oturdu. Rüstem Paşa konuştu. Biz ona her şeyi anlattık, o en yüksek derecedeki paşaydı. Onun karşısında biz de en yüksek derecedeydik. Daha sonra hürmetlerimizi sunmak ve onun affını dilemek üzere halkımız üzerine baskın yapan ve halkımızı vuran Mehmet Paşa’nın yanına gitmek zorundaydık. Sonra Hüsrev Paşa’yı ziyaret ettik. Sultan

²⁶ Theodor George von Karavajan (Ed.), Selbst-Biographie Siegmunds Freiherrn von Herberstein 1486-1553, *Fontes Rerum Austriacarum*, Wien 1855, s. 331. [Bundan sonra *Selbst-Biographie*]

²⁷ Leitsch, “Sigismund von Herberstein bei Süleyman dem Prächtigen”, s. 277.

²⁸ Leitsch, “Sigismund von Herberstein bei Süleyman dem Prächtigen”, s. 277, 278; *Selbst-Biographie*, s. 331.

²⁹ *Selbst-Biographie*, s. 332.

Süleyman onu paşalığa yükseltmiş ve Buda'nın komutanı yapmıştı. Ancak biz bu durumu bilmediğimiz için ona hiç hediye getirmemiştik"³⁰

Herberstein hayatını anlattığı otobiyografisinde genel olarak diplomatik görevlerinin içeriği hakkında okuyucuya çok fazla bilgi vermemiştir. Farklı kültürler ve elçi kabul etme usulleri hakkında fazlasıyla detay sunmuştur. Bu alıntıda da Rüstem Paşa'yla görüşmelerinde "biz ona her şeyi anlattık" cümlesinden Kayser I. Ferdinand'ın taleplerini paşaya ilettiğini anlıyoruz. Bu görüşmenin geçtiği ortamı ise ana hatlarıyla betimlemiştir. Kendilerine eşlik eden tercümanın, Türk geleneklerine uygun olarak yerde bağdaş kurarak oturması ise onun dikkatini çeken bir ayrıntıdır. Herberstein ertesi gün sultanın huzuruna çıkışını daha detaylı bir şekilde yazmıştır:

"8 Eylül'de ansızın bize sultanın huzuruna çıkacağımız bildirildi. Hemen atlarımıza bindik ve iki tarafta sıralanmış uzun atlı süvarilerin arasından tercümanımızın buyruğu üzerine kafalarımızı eğip onları selamlayarak ve nazik karşılıklarını alarak ordugâh boyunca ilerledik. Sultanın çadırının yakınında güzel bir çadıra vardık, burada atlarımızdan indik ve maiyetimizle bekledik. Bu çadırın yanında bir başka çadır vardı ki bu bizimkilere çok benziyordu, o çadıra bizi davet ettiler. Orada Rüstem Paşa'yı, Mehmet Paşa'yı ve Mehmet Bey'i bulduk. Hepsi yan yana alçak sandalyelerde oturmuşlardı. Onların arkasında çadırın kapısının yanında iki tane üst düzeyde kadı oturuyordu. Çadıra girdiğimiz kapıda yerde dört kat olmuş halının üzerinde biri oturuyordu ki işte bu nişancıydı (Canntzler). Önümüzdeki herkes ayağa kalktı, bunun üzerine bize de diğerleri gibi sandalye getirdiler ve biz de üç paşanın karşısında yerimizi almak zorunda kaldık. Birisi bizim ve paşaların arasına alçak bir iskemle getirip koydu sonra da üzerine beyaz bir örtü serip içinde uzun ekmekek olan 'gümüş beyaz bir tepsi' koydu. Bu sırada biz türlü meselelerden konuştuk. Birisi paşaların ve bizim kucaklarımıza güzel bir örtü serdi. Örtü beyaz değildi ama temizdi. Birisi toprak yeşil bir çanakta yemeği getirdi ve ortaya koydu, herkes dilediği gibi parmaklarıyla çanaktan yemek aldı; bıçağa ihtiyacımız yoktu. Yemek sekiz ya da dokuz tabaktı, yeterince yedik; sonunda her şey tekrar geri taşınırken birisi içmemiz için herkese kalaylı bir tabağın üzerinde toprak çanakta şerbet getirdi. İki kadıya ve yerde oturan nişancıya da iskemenin üzerinde tatlı getirdiler. Yemekten sonra üç paşa, sultanın yanına gitti; kısa bir süre sonra çağrıldık. Çadırların arasındaki bölümden ilerledik; iki tarafta yeniçeriler ve birbirinden bir ok menzili mesafede başka kişiler oturuyordu ya da ayakta duruyordu. Her birini selamlıyorduk onlar da bize karşılık veriyordu. O sırada birisi hızlı bir şekilde yanımıza geldi ve elimizi sıktı; hızlı olmalıydık; ama yine de sakin gidişatımızı korumalıydık. Böylece sultanın ilk çadırına ulaştık, orada sultanın hadımları duruyordu. Birkaç adım sonra sultanın bulunduğu çadıra girdik. İçeri girdiğimizde sultanı uzun ve geniş karyola tarzı tamamen altındanmış gibi görünen bir sandalyede otururken bulduk. Rüstem ve Mehmet Paşa sultanın önündeydi;

³⁰ *Selbst-Biographie*, s. 332.

üçüncüsü (Mehmet Bey) bizim önümüzde girişeydi. Sultanın her iki yanında gümüştan uzun süngü bulunuyordu. Her iki paşa geldi ve kontun [Salm] bir elinden tuttu ve onu sultanın yanına getirdi, [Salm] dizini kırarak sultanın sağ elini öptü. Salm geri çekildiğinde çadırın girişinden birisi beni tuttu ve sultanın elini öpmem için ona doğru itti.”³¹

Herberstein kendi çadırından sultanın çadırına kadar olan kısmı ve sultanın huzuruna çıkışlarını ayrıntılı bir şekilde anlatmasına rağmen paşalarla görüşmesinin içeriğini geçiştirmiştir. Herberstein’in bu paragrafta verdiği ilk ayrıntı, dönemin Avrupa’sında yaygın olan Türklerin pis, düzensiz ve barbar insanlar oldukları düşüncesinden dolayı yapmış olduğu “örtü beyaz değildi ama temizdi” açıklamasıdır. Bu cümlede oryantalist söyleme uygun olarak Herberstein, olumlu bir şey söylerken olumsuz bir öge kullanmayı ihmal etmemiştir. Aynı paragrafta “herkes dilediği gibi parmaklarıyla çanaktan yemek aldı; bıçağa ihtiyacımız yoktu” cümlesiyle döneme ait önemli bir ayrıntı sunmaktadır. Avrupa’da çatal kullanımının 15. yüzyılın ortalarından itibaren başladığı ve 16. yüzyılda iyice yaygınlaştığı bilinmektedir. Öncesinde insanlar et, meyve, sebze gibi yemekleri bıçak yardımıyla yedikleri bilinmektedir. Herberstein’in sofrada çatal yerine bıçak arama ihtiyacı 1540’larda çatalın, bıçağın yerini henüz almamış olduğunu göstermektedir. Genel olarak yerde oturma, elle yemek yeme, sultanın elinin öpülmesi gibi konular Herberstein gibi Osmanlı Devleti’ne gelen pek çok seyyah veya diplomat tarafından dile getirilmiştir. Herberstein’in sultanın huzura çıkma sürecini anlattığı bu paragrafın bir diğer önemli yanı ise elçilerin, başkentte değil de bir karargâhta sultanın huzuruna çıkmasıdır. Herberstein ilk selamlaşmadan sonra sözlerine şu şekilde devam etmiştir:

“Tekrar eski yerimize gittiğimizde sultan ‘Ne söyleyeceksiniz? Ne istiyorsunuz?’ diye sordu. Rüstem Paşa bize tercüme etti ve dedi ki bana ne dediyse şimdi sultana da söyleyin. Bunun üzerine ayağa kalktım ve hükümlerimin selamlarını illettim ve oturduğu yerden sultan onları görsün diye başka bir çadırda duran hediyeleri tanıttım. Üçüncü olarak niçin gönderildiğimizi açıkladım. Konuşmamın bazı noktaları üzerine sultan ‘Paşamı görmediniz mi?’ dedi ve eliyle Mehmet Paşa’yı gösterdi. Sultanı tasdik ederken o, ‘onlara söyle, onlar yapabilir ve konuşmaya devam et’ dedi. Konuşmamı bitirdiğimde ‘Söyleyecek başka bir şeyiniz yok mu?’ diye sordu. ‘Şimdilik daha fazla yok’ diye cevap verdim. Bunun üzerine ‘gidebilirsiniz’ dedi. Biz de selam verdik ve geri çekildik.”³²

Avusturyalı diplomat önceki paragrafta yemek esnasında paşalarla “türllü meselelerden konuştuk” demişti. Yine önceki gün Rüstem Paşaya durumu açıkladığını belirtmişti. Daha önce belirtildiği üzere Ferdinand’ın Sultan Süleyman’a barış teklifi için vergi verme ve fethettiği topraklardan vazgeçme isteğini aktarmıştır.

Herberstein’in seyahat betimlemeleri Avusturyalı ressam Augustin Hirsfogel’in dikkatini çekmiştir. Hirsfogel 1546 ve 1547 yıllarında kimisi karakalem kimisi renkli

³¹ *Selbst-Biographie*, s. 333, 334.

³² *Selbst-Biographie*, s. 334, 335.

olmak üzere Herberstein'in eserlerindeki betimlemelerden on iki adet gravür çizmiştir. Bu gravürler Herberstein'in görüştüğü devlet liderlerini ve onun yolculuklarını betimlemektedir. Hirsfogel, Alman diplomatın betimlemelerinden yola çıkarak Kanuni Sultan Süleyman'ı da resmetmiştir (Bknz. Ek 1). Sultan Süleyman'ı geniş tahtadan bir divan üzerinde rahat ve zengin kıyafetinin içinde başında sarık (turban) ile çizmiştir. Resmin sol alt köşesinde, içinde Türk hilalinin çizildiği bir arma, sağ alt köşesinde ise 1547 yılı ve Hirsfogel'in monogramı mevcuttur.³³ Sultanla görüşmelerinden sonraki gün Herberstein ve Kont Salm tekrar Ferdinand'ın taleplerini yerine getirmek için Rüstem Paşa ile konuşmuşlardır:

“9 Eylül'de Rüstem Paşa ile uzunca bir süre görüştük. 10 Eylül'de sultan tarafından verilen hediyeler çadırımıza getirildi. İki adet Türk kaftanı,³⁴ beş adet geleneksel ipekten kıyafet ve de beş bin asper; ayrıca maiyetimiz için bir miktar küçük kıyafet. Aynı gün biz bu Türk kaftanlarıyla tekrar sultanın önüne getirildik, her şey ilk sefer olduğu gibiydi. Sadece bu sefer paşayla yemek yemedik. Sultan yemeğini yiyene kadar ilk çadırda uzun süre beklemek zorunda kaldık. [Sultanın] yemeğinin altın ya da altın kaplama tabaklarla taşındığını gördük. Sonunda bizi içeri çağırdılar, kont [Salm] sultanın elini öpmek için yanına gitti. Ancak ondan sonra ben ayağa kalkarken [sultanın] elini öpecek kadar aşağıya eğilemedim, çünkü kısa süre önce belimde büyük bir ağrı oluşmuştu. Bunun üzerine Rüstem Paşa'ya Slavca olarak (çünkü onun anadili Slavcaydı) 'yapamıyorum, Tanrının takdiriyle bana yardım et' dedim. O bana yardımcı olmadı ama sultan anladı ve elini dizinden neredeyse bir karış yukarı kaldırdı, böylece ben de elini öpebildim. İyiliği ve merhameti için ona daima değer vermeliyim. Onun önünde duruyorken sultan 'Ne söyleyeceksiniz, ne istiyorsunuz?' diye sordu. 'Efendimiz kralımızın taleplerine beklediği güzel bir cevaptan başka bir şey istemiyoruz' dedim. Bunun üzerine sultan 'çekilebilirsiniz' dedi ve biz de sultanın yanından ayrılıp çadırımıza geri döndük.”³⁵

Son iki paragrafta Herberstein Sultan Süleyman ile olan konuşmalarını çok kısa olarak betimlemiştir. Her iki seferde Herberstein ve Kont Salm'ın kralları Ferdinand adına yaptıkları konuşmalara yer verilmemiştir. Bu anlatım şekli de Herberstein'in Osmanlı

³³ Resmi yapmış olduğu kâğıdın eni 145 mm boyu ise 188 mm'dir. Hirsfogel, Herberstein'in betimlediği liderin ve seyahatlerin resmini çimiştir. Bu resimler şunlardır: Kayser I. Maximilian, Kayser V. Karl, Roma kralı Ferdinand, Danimarka kralı II. Christian, Macar kralı II. Ludwig, Polonya kralı II. Sigismund, Sultan Süleyman, Büyük Rus prensi Vasili, Herberstein'in 1519'da İspanya'ya seyahati, Herberstein'in 1518'de Viyana'dan Macar Kralı II. Luwig'in sarayına gidişi, Herberstein'in 1516'da Danimarka kralı II. Christian'a gidişi, 1517'de ve 1526'da Herberstein'in Rusya'ya gidişini resmetmiştir. A. Nehring, "Hirsfogel's Beziehungen zu Herberstein's Werken", *Repertorium für Kunstwissenschaft*, 20 (1897), s. 121 vd.

³⁴ Herberstein Polonya, Rusya, İspanya ve Osmanlı elçiliklerinde hediye olarak kaftanlar almıştır. Bu kaftanlarla resimlerini çizdirmiştir. Türk kaftanının içi kısmı Türk kadifesinden dış katı ise İtalyan kadifesinden yapılmış tamamıyla Türk stiline uygun olarak dikilmiştir. Bu arada Rus kaftanı ise Türk ipeğinden yapılmıştır. Marika Sardar, "Silk along the Seas: Ottoman Turkey and Safavid Iran in the Global Textile Trade", *Interwoven Globe: The Worldwide Textile Trade, 1500-1800*, Ed. A. Peck, New Haven 2013, s. 76.

³⁵ *Selbst-Biographie*, s. 335.

izlenim ve betimlemelerinin diplomatik misyonundan çok kültürel farklılıklar üzerine yoğunlaştığını göstermektedir. Herberstein'in otobiyografisinde, Osmanlı devlet adamlarıyla görüşmelerini ve müzakereleri detaylı bir şekilde anlatmamasını Leitsch, resmi bir değeri olmayan belgede diplomatik temaslarla ilgili bilgi verilmemesinin normal olduğu şeklinde yorumlamıştır. Aynı zamanda Herberstein'in Osmanlı elçi kabul merasimini bu kadar detaylı şekilde anlatmasının sebebini ise Leitsch, kendisinden sonra Osmanlı sarayına gidecek elçilere fikir verme amacıyla Herberstein'in yazdığını belirtmiştir. Çünkü Herberstein da elçilik görevlerinden önce gideceği ülkenin elçi kabul törenlerini ve merasimlerini öğrenmeye çalışmış ve yabancı kültürleri, gelenek-göreneklere öğrenerek diplomatik misyonunu hatasız bir şekilde yerine getirmeye amaçlamıştır.³⁶

Son alıntıda dikkat çeken hususlardan biri Herberstein'in sultan tarafından kendilerine verilen hediyeleri betimlemesidir. Avusturyalı diplomat, Viyana'ya döndükten sonra Osmanlı kaftanıyla kendi resmini dahi çizdirmiştir (Bknz. Ek 2). Diğer bir husus ise yaşadığı olaydır. Belinin ağrısından dolayı sultanın elini öpmek için eğilememiş acıyla Rüstem Paşa'dan yardım istemiş, ancak beklediği yardımı görememiştir. Sultan Süleyman ise onun vücut dilinden acı çektiği anlaşılmış ki kolaylık olması için elini yukarı kaldırmıştır. Bu ayrıntılardan sonra müellif şu şekilde devam etmiştir:

“Aynı gün paşa [Rüstem] bizi ordunun arasından geçirdi ve bizi geri götürecek olan gemimizi göstermek için Tuna boyunca ilerledik... ayrıca o bizi aşağı şehre, su kulesindeki saraya götürdü. Askerler su kulesinde uzun ince bir araçla eski büyük bir topu itiyorlardı. Birkaç sorudan sonra bizi tekrar bırakmak istediğinde Slavca olarak bana ‘ne görüyorsun?’ diye sordu. ‘Çok güçlü bir efendinin devasa kuvvetini’ diye cevap verdim ki bu karşılık onu memnun etmişti. Sonra bizi tekrar ordunun oraya getirdi, küçük bir tepenin üzerine çıktık. Daha önce bahsettiğim ağrıdan dolayı kendimi doğrulataamadım ancak kont [Salm] orada bir yerde büyük bir ordu görmüş. Devamında biz de savaş toplarının bir kısmını gördük, onlar uzun ve hafifti.”³⁷

Rüstem Paşa Osmanlı sultanının ve ordusunun gücünü göstermek için Herberstein ile Kont Salm'ı karargâhta bir gezintiye çıkarmış ve ilk fırsatta da Herberstein'a düşüncesini sormuştur. Yılların tecrübesiyle Herberstein ona duymak istediğini söylemiştir. Osmanlı karargâhındaki bu gezintiden sonra çadırlarına giden Avusturyalı elçiler, ertesi gün son kez Rüstem Paşa'nın huzuruna çıkmışlardır:

“11 Eylül'de Rüstem Paşa bizi tekrardan çağırdı. Uzun bir konuşmadan sonra altın kaplamalı keselerde muhafaza edilmiş iki tane mektup aldı. Onlara baktı ve bir süre sonra onlardan birini aldı. Önce dudaklarına sonra başına getirdi, sonra da Salm'a uzattı ve dedi ki ‘bu mektubu efendinden başka hiç kimseye verme.’ Böylece yola çıktık.”³⁸

³⁶ Leitsch, “Sigismund von Herberstein bei Süleymān dem Prächtigen”, s. 274, 275.

³⁷ *Selbst-Biographie*, s. 335.

³⁸ *Selbst-Biographie*, s. 335, 336.

Herberstein son paragrafta da “uzun bir konuşmadan sonra” diyerek Rüstem Paşa’yla yaptıkları görüşmenin ayrıntılarını tekrar vermemiştir. Burada bahsi geçen Herberstein ve Kont Salm aracılığıyla Sultan Süleyman’ın I. Ferdinand’a gönderdiği mektup³⁹ ile Rüstem Paşa’nın I. Ferdinand’a gönderdiği mektup⁴⁰ bugün Viyana Arşivi’ndedir. Viyana Arşivi’ndeki Kanuni Sultan Süleyman dönemine ait Osmanlı vesikaları Anton C. Schaendlinger tarafından *Die Schreiben Süleyman des Prächtigen an Vasallen, Militärbeamte, Beamte und Richter aus dem Haus-; Hof- und Staatsarchiv zu Wien* başlığıyla iki cilt halinde 1983 ve 1986 yıllarında yayımlanmıştır. Eserde Osmanlı vesikaları tıpkıbasım, Latin alfabesiyle Türkçe basım ve Almanca çevirileriyle yayımlanmıştır. Ayrıca açıklayıcı dipnotlar ve bibliyografilerle eser zenginleştirilmiştir.⁴¹ Herberstein Osmanlı karargâhındayken diplomatik görevi bittikten sonra şahit olduğu bazı olayları da kaleme almıştır:

“Bizim varışımızdan bu yana her şeyi çavuş düzenlemişti ki o daima bizim çadırımızda bizimle kalıyordu. Bu bize yük değildi. Sabah birisi bize küçük bir fiçı şarap, bir miktar koyun ve sığır eti ve birkaç torba şeker getirdi. Tercümanımız ve bir kısım başka Türk günlük bizimle yediler ve bunlar güzel şeylerdi. Sultana veda edeceğimiz gün bazı insanlar bize yemek getirdi ve bu hizmetleri için para istediler. Biz onlara para verince tekrar gelmediler ve yemek için bize daha hiçbir şey getirmediler. Pek çok kişiye [para] vermek zorunda kaldık.”⁴²

Herberstein’in anlatımında en olumsuz betimlemeler kuşkusuz son paragraftadır. Türklerin kendilerinden para istemeleri karşısında onlara “densiz” diyerek bu davranışlarından ötürü onları yadırgamıştır. “12 Eylül’de tekrardan gemimize bindik, gemiye kadar çavuş ve tercüman dışında bize kimse eşlik etmedi” diyerek bu durumdan şikâyet etmiştir. Bu noktada şikâyet eden Herberstein daha ilk paragrafta Osmanlı Devleti’nin birinci veziri Rüstem Paşa ile aynı mevkide olduğunu belirttiğini unutmamak gerekir. Muhtemelen görüşmeler bittikten sonra kendilerine karşı daha ilgili olmalarını beklemiştir.

³⁹ 1541 Eylül 12-21, Buda / 948 Cemaziyelevvel 21-30, Eski Budin I. Süleyman’dan I. Ferdinand’a

Barış münasebetlerinden sonra elçiler Nikolas (v. Salm) ve Sigismund (v. Herberstein) tarafından iletilmiş taleplerinize karşılık cevaptır. Ferdinand Macaristan’da bulunan yerlerdeki mülklerinin hepsi için vergi ödediğinde ve son olarak alınan İstolni Belgrad, Vişegrad ve Tata gibi Budin bölgesine ait Estergon’un Osmanlılara geri verdiğinde ancak bir barış anlaşması mümkün olabilir. Sultanın sarayına giderken yakalanıp haps edilen Fransız elçi (Anton Rincon) tez zamanda serbest bırakılmasını; her iki kraliyet elçisi yurtlarına dönmek için izin alabileceklerdir. Ernst Dieter Petritsch, *Regesten der osmanischen Dokumente im Österreichischen Staatsarchiv*, I. Cilt (1480-1574), Wien 1991, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, s. 43.

⁴⁰ 1541 Eylül 12-21, Buda / İkinci vezir Rüstem Paşa’dan I. Ferdinand’a

Barış şartları tekrarlanmış, bu şartlarla elçiler şimdi serbest bırakılmıştır. I. Ferdinand bu şartlara dayanarak müzakerede bulunmak isterse yeni elçi göndermelidir; o zaman bir barış anlaşmasının yapılmasını kabul edeceğimizi vaat ederiz. Petritsch, *Regesten der osmanischen Dokumente im Österreichischen Staatsarchiv*, s. 43.

⁴¹ Nejat Göyünç, “Kitap Tanıtımı: Ernst Dieter Petritsch, *Regesten der osmanischen Dokumente im Österreichischen Staatsarchiv*, I. Cilt (1480-1574), Wien 1991, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, Ek cilt 10/1, 305 sahifel” *Osmanlı Araştırmaları*, XIII, İstanbul 1993, s. 246.

⁴² *Selbst-Biographie*, s. 336.

12 Eylül sabah erkenden sultanın cevabını mektupla alan elçiler yola çıkmışlar ve 13 Eylül'de Gran'a 14 Eylül'de Komárno'ya sonunda 16 Eylül'de ise Herberstein Bruck-Leitha'ya varmıştır. Komárno'dan sonra Kont Salm Pressburg'a gitmiştir. Böyle Herberstein'in ve Salm'ın vazifeleri sonlanmıştır.⁴³

Sultan Süleyman Budin beylerbeyliğini kurduktan ve işleri yoluna koyduktan sonra İstanbul'a dönerken 22 Eylül'de Belgrad'a uğramış ve orada hapiste bulunan Laski'yi serbest bırakmıştır. Ona da bir mektup vererek daha önceki taleplerini tekrar Ferdinand'a bildirmiştir. Buda'nın tamamen Osmanlı Devleti'ne bağlanmasıyla Macar topraklarındaki Ferdinand ile Sultan Süleyman arasındaki mücadele tamamen sonlanmamıştır. Ama 17. yüzyılın sonuna kadar Macaristan Osmanlı topraklarının bir parçası olarak kalmıştır.⁴⁴

Herberstein Viyana'ya döndükten sonra seyahat gözlemlerinin imparatora rapor halinde sunmuş ve otobiyografisinde paylaşmıştır. Avusturyalı diplomat, Osmanlı sultanı hakkındaki düşüncelerini daha sonra Prusya dükü Albrecht von Preussen'a yazdığı bir mektupta şu şekilde belirtmiştir:

“Türkler hakkında yazılacak çok şey var. O, [sultan] güçlü biri, halkını perçinledi, o, halkını daima talim ve terbiye ediyor böylece halk büyük bir itaatkarlık içinde duruyor ve onlar dizginleniyor ve [bu durumu] çekiyorlardı. Ama biz Almanlar, uzun zamandır talim yapmıyoruz, özellikle düşmana karşı olduğumuz yerde sayıyoruz, azıcık itaat ile başarabiliyoruz, ama o [sultan] bize karşı büyük avantaj sağladı. Biz de paraya, ata ve onlar için askere sahibiz, tamamıyla düşmana karşı düzenlendiğimiz ve silahladığımızda ve bir süreliğine yan yana durduğumuzda böylece bu işin üstesinden gelebilir ve onlara hiçbir şekilde ilerleme şansı vermeyiz.”⁴⁵

Herberstein uzun diplomat hayatında Almanların içinde bulunduğu parçalanmışlığı yakinen görmüştür. *Moskovalılar Üzerine Notlar* adlı eserinde Rus çarının despotik yönetim anlayışını eleştirirken halkın kendisine bağlılığını da vurgulamıştır. Osmanlı sefaretı sonrasında Albrecht'e yazdığı mektuptaki alıntıdan anlaşıldığı üzere Osmanlı yönetimini zorba görmüşse de hükümdara olan bağlılığı ve sadakati takdir etmekten geri durmamıştır. Osmanlı tehdidine karşı mühimmat ve asker yönünden eksik olmadıklarını sadece birliğe ihtiyaçlarının olduğunu vurgulamıştır. 1871'de Bismarck önderliğinde Almanya kurulana kadar Busbecq gibi Osmanlı Devleti'ne gelen pek çok Alman diplomat, seyyah, oryantalist Almanların parçalanmışlığı ile Osmanlı yönetimi altında farklı etnik unsurların bir arada yaşamasını karşılaştırarak bu tarz öz eleştiri yapmıştır.

⁴³ *Selbst-Biographie*, s. 336, 337.

⁴⁴ Noufal, *Kriege, Gesandtschaften, Machtpolitik* s. 215.

⁴⁵ Johannes Voigt, *Briefwechsel des Freiherrn Sigismund v. Herberstein mit dem Herzog Albrecht von Preussen*, Wien: Aus der kaiserlich-königlichen Hof-und Staatsdruckerei, 1856, s. 20.

Sonuç

Herberstein, hukuk eğitimiyle başladığı kariyerine asker, diplomat, seyyah, devlet adamı, yazar gibi pek çok meslek sığdırmıştır. Küçük yaştaki hastalığına rağmen uzun bir ömür sürmüş ve son nefesine kadar büyük bir hevesle çalışmıştır. Onun görev aşkı üst düzey yöneticiler tarafından daima takdir edilmiş ve ödüllendirilmiştir. Vazifeleri icabı Herberstein oldukça geniş entelektüel bir çevre edinmiş ve onlarla irtibatını hiçbir zaman koparmamıştır. Meslektaşlarıyla ve dönemin entelektüelleriyle politik, kültürel ve felsefi konularda yazışmaları sayesinde kendisini daima geliştirmiştir. Herberstein, tarihe her ne kadar diplomat olarak geçmişse de onun literatüre en büyük katkısı kuşkusuz Rusya üzerine yazdığı eserle Avrupa'ya ilk defa o zaman kadar çok az bilinen kuzey halkları hakkında detaylı ve zengin bilgiler getirmesidir. *Moskovalılar Üzerine Notlar* başlıklı eseri dolayısıyla Batılı araştırmacılar onu Rusya'nın Marco Polo'su olarak tanımlamışlardır. Açıkçası eseriyle sadece erken dönemlerde Avrupa'da Rusya ve Ortodoksluk hakkında bir imaj oluşturmamış, aynı zamanda kuzey steplerinde yaşayan halklar ve bölgenin etnografyasının da erken bir kaydını tutmuştur. Rusya deneyimlerini paylaştığı eserden birkaç yıl önce yazdığı otobiyografisi de dönemin atmosferini pek çok yönden okuyucuya hissettirmiştir.

Herberstein 1541'de Buda'da Osmanlı karargâhında geçirdiği zamanı ve anıları, otobiyografisi içinde yaklaşık on sayfalık bir kısımda betimlemiştir. Herberstein'in Osmanlı karargâhında bulunduğu süredeki izlenimleri, vazifesinin içeriğinden ziyade Osmanlı elçi kabul gelenekleri, ordugâhtaki yaşam ve Osmanlı ordusunun askeri durumuyla ilgilidir. Müellif, resmi bir evrak niteliğinde olmayan otobiyografisinde müzakerelerle ilgili ayrıntılardan bahsetmekten bilerek kaçınmıştır. Otobiyografisinde, sultan ve paşalarla yapmış olduğu diplomatik görüşmeleri birer cümleyle geçiştirip sultanın huzuruna çıkma merasimini ve karargâha dair izlenimlerini ayrıntılı bir şekilde vermiştir. Bunun sebebi ise kendisinden sonra Osmanlı sarayına gidecek elçilere bilgi vermektir. Hristiyan dünyası dışında ilk ve tek görevi olan Osmanlı devlet adamlarıyla görüşmelerini ve Buda anılarını, müellif olduğu gibi betimlemiş Hristiyan-İslam dünyası karşılaştırmasına gitmemiştir. Otobiyografisinde Türklere hakkında olumlu bir imaj oluşturmuştur.

Kaynaklar

- Adelung, Friedrich, *Sigmund Freiherr von Herberstein mit besonderer Ruecksicht auf seine Reisen in Russland*, St. Petersburg 1818, Gedruckt bey N. Gretsck.
- Bergstraesser, Dorothea “Herberstein, Sigmund Freiherr von”, *Neue Deutsche Biographie*, 8 (1969), s. 579.
- Curtis, Benjamin, *The Habsburgs: The History of a Dynasty*, Bloomsbury: London, New Delhi, New York, Sydney 2013, Bloomsbury.
- Denicolò, Barbara, “Auftrag und Erkundung: Sigmund von Herberstein”, *historia.scribere* 2 (2010), sa. 291-308, (<http://historia.scribere.at>) (06.02.2019).
- Göyünç, Nejat, “Kitap Tanıtımı: Ernst Dieter Petritsch, *Regesten der osmanischen Dokumente im Österreichischen Staatsarchiv*, I. Cilt (1480-1574), Wien 1991, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, Ek cilt 10/1, 305 sahifel” *Osmanlı Araştırmaları*, XIII, İstanbul 1993, s. 246-247.
- Gross, Irena Grudzinska, “The Tangled Tradition: Custine, Herberstein, Karamzin, and the Critique of Russia”, *Slavic Review*, 50/4 (1991), s. 989-998.
- Işık, Mustafa, “Mohaç Savaşı ve Budin’de Osmanlı Hâkimiyetinin Tesisi Meselesi (1526-1541)”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5/22 (2012), s. 270-279.
- Karavajan, Theodor George von, *Selbst-Biographie Siegmunds Freiherrn von Herberstein 1486-1553, Fontes Rerum Austriacarum*, Wien 1855, Aus der Kiaserl. Königl. Hof- und Staatsdruckerei.
- Koç, Dinçer, “Avusturyalı Diplomat Sigismund von Herberstein’in Müslüman Tatar Türklerine Dair Bazı Tespitleri”, *Geçmişten Günümüze Seyahatler ve Seyahatnameler*, ed. M. Ali Beyhan, İstanbul 2013, Kitabevi.
- Kohler, Alfred, *Ferdinand I. 1503-1564 Fürst, König und Kaiser*, München 2003, Verlag C. H. Beck.
- Krones, Franz, *Sigmund von Herberstein: Ein Lebensbild mit besonderer Rücksicht auf die Beziehungen Herberstein’s zur Steiermark und seine Schriften*, Graz 1871, Verlag des Verfassers.
- Lee, Stephen J., *Aspects of European History 1494-1789*, London and New York 2005, Routledge.
- Leitsch, Walter, “Sigismund von Herberstein bei Süleymân dem Prächtigen”, *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, 82 (1992), s. 269-287.
- Leitsch, Walter, “Das erste Rußlandbuch im Westen-Sigismund Freiherr von Herberstein”, *Russen und Rußland aus deutscher Sicht 9.-17. Jahrhundert*, Ed. M. Keller ve diğ., München 1985, Wilhelm Fink Verlag, s. 118-149.
- Leitsch, Walter, “Sigismund von Herberstein, sein Buch über den Moskauer Staat und seine Beziehung zu Polen”, *Studia Podlaskie* 4 (1993), s. 5-24.
- Major, R. H., *Notes upon Russia: Being a Translation of the earliest Account of that Country*, Volume I, London 1851, Printed for the Hakluyt Society.
- Nehring, Alfred, “Hirsfolgels Beziehungen zu Herbersteins Werken”, *Reportorium für Kunstwissenschaft*, 20 (1897), s. 121-129.
- Noufal, Wadah, *Kriege, Gesandtschaften, Machtpolitik: Die Beziehungen zwischen dem Heiligen Römischen Reich Deutscher Nation und dem Osmanischen Reich von 1520 bis 1541*, Eberhard Karls Universität Tübingen (Basılmamış Doktora Tezi), 2013.

- Petritsch, Ernst Dieter, *Regesten der osmanischen Dokumente im Österreichischen Staatsarchiv*, I. Cilt (1480-1574), Wien 1991, Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs.
- Poe, Marshall T., "*A People Born to Slavery*": *Russia in early Modern European Ethnography 1476-1478*, Ithaca, London 2000, Cornell University Press.
- Sardar, Marika, "Silk along the Seas: Ottoman Turkey and Safavid Iran in the Global Textile Trade", *Interwoven Globe: The Worldwide Textile Trade, 1500-1800*, Ed. A. Peck, New Haven 2013, Yale University Press, s. 66-81.
- Schaendlinger, A. C., "Die Osmanisch-Habsburgische Diplomatie in der ersten Hälfte des 16. Jhdts", *Osmanlı Araştırmaları IV*, İstanbul 1984, s. 181-196.
- Voigt, Johannes, *Briefwechsel des Freiherrn Sigismund v. Herberstein mit dem Herzog Albrecht von Preussen*, Wien 1856, Aus der kaiserlich-königlichen Hof-und Staatsdruckerei.

Ekler

Ek 1: Herberstein'in betimlemelerinden esinlenerek Hirsfogel'in çizdiği Sultan Süleyman Gravürü

<http://www.kulturpool.at/plugins/kulturpool/showitem.action?itemId=4295613387&kupoContext=default> (05.02.2019)

Ek 2: Herberstein'in Türk kaftanıyla resmi
<http://www.cornucopia.net/magazine/articles/rapt-in-silk/> (05.02.2019)

